

Architectuur die de wereld wil verbeteren

Een bamboetoren van de klimaatbeweging en een wandeling langs groene openbare ruimte: de Architectuur Biënnale focust op 'hoopvolle' architectuur.

Door onze medewerker **Tracy Metz**

Het moet anders met de architectuur, écht anders - en dat kan ook. Daarvan zijn de samenstellers van de nieuwe editie van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) overtuigd, en dat laten ze ook overtuigend zien in de dit weekend geopende tentoonstelling *Nature of Hope*, in het Nieuwe Instituut.

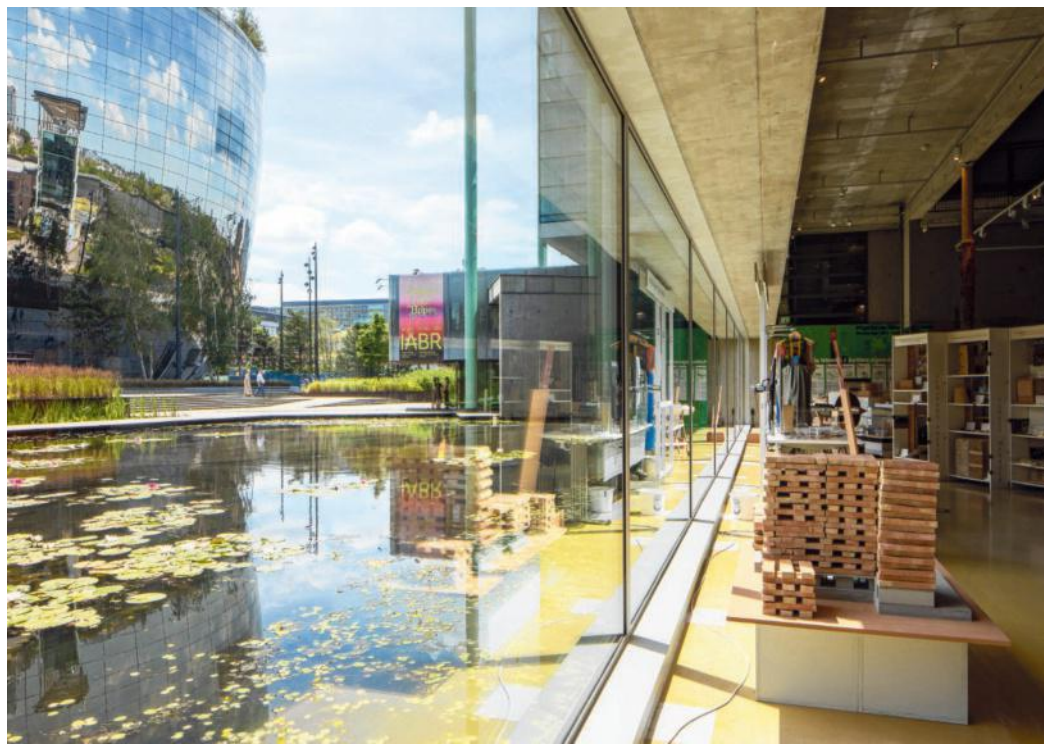
De tijd dat de door het kapitalisme gedreven architectuur draaide om het vieren van het trotse autonome gebouwde object, bijvoorbeeld zo'n modernistisch icoon als de Seagram Building in New York, is voorbij. Nu ontstaat er een groter en hoopgevend verhaal waarin architectuur en stedenbouw worden gevoerd door de relatie tussen mens en natuur, tussen gebouw en omgeving en gebruiker. De tentoonstelling presenteert een toegankelijk en hoopgevend verhaal over een architectuur die de wereld beter maakt, in plaats van verder in het verderf te storten.

Met een tentoonstelling met ruim zestig projecten en een uitgebreid publieksprogramma gooien de samenstellers - directeur Saskia van Stein met een team van vijf curatoren - het net wijd uit. Innovatieve bouwmaterialen, activisme in velerlei vormen, en nieuwe soorten samenwerking van mensen onderling maar ook met planten, dieren, oceanen. Ze voegen zelf ook de daad bij het woord: alle onderdelen van het tentoonstellingsontwerp zijn gemaakt van restmateriaal van eerdere exposities. „Daaruit spreekt al erkenning van de waarde van bestaande materialen”, zegt curator Catherine Koekoek. Lokale initiatieven scoren ook hoog: het onderdeel 'Botanical Monuments' bestaat uit een route langs een twintigtal projecten van bewoners in de groene openbare ruimte van Rotterdam, zoals een botanische tuin, een voedselbos en een moeras.

Activisme

Als een rode draad door de tentoonstelling loopt de rol van architectuur als activisme. Zo staat de *Beacon* opgesteld, een ingenieuze toren van bamboepalen en staalkabels van Extinction Rebellion. Als een actievoerder daarin klimt, duurt het een hele tijd voordat de politie de toren neer kan halen zonder diegene te pletter te laten vallen - een vertragingstactiek, kortom. Met haar boek *Giftige waarheid* komt Isa Defesche in verzet tegen de uitstoot van Tata Steel. Daarin heeft ze foto's opgenomen van de stukjes keukenrol waarmee een inwoonster van IJmuiden de zwarte stof van haar ramen veegt, en zo een archief van de vervuiling aanlegt - de burgerwetenschap als aanklacht.

Ook het Platform Woonopgave voert actie, maar dan tegen de wooncrisis. Het is een initiatief van betrokken burgers die de architectuur willen emanciperen, zoals ze dat zelf zeggen, van de mantra van het 'bouwen bouwen bouwen'. Bijvoorbeeld door woningen te maken in bestaande gebouwen, met sociale waarden voorop in plaats van financiële waarde. Klinkt voor de hand liggend, is het niet. De tentoonstelling besteedt ook aandacht

Boven: de installatie **Regained** van Laura Ajola. Midden en onder: het tentoonstellingsontwerp bestaat uit hergebruikt **restmateriaal** van eerdere exposities.

aan projecten als De Warren en Wij_Land, die met coöperatief bouwen en financieren mensen weer zeggenschap geven over hoe ze (samen) wonen.

Ook het Britse bureau PlanX houdt zich bezig met de institutionele onderlegger van architectuur en stedenbouw, namelijk het byzantijnse planningsproces. Ze hebben het Open System Lab ontworpen, een digitale tool die uitgaat van de burger in plaats van de regels. „Een goede ruimtelijke planning is in ieders belang”, zegt een van de initiatiefnemers in de begeleidende video, „maar het systeem is nu traag, ondoorzichtig en bureaucratisch”. Het bewijs ligt ernaast: het intimiderende boekwerk *Town and Country Planning* waar niemand, burger noch ambtenaar, wijs uit kan. PlanX wil niet de regelgeving uit het raam gooien, maar die met digitale middelen beter laten werken, in plaats van zoals nu als hindermacht te fungeren.

De IABR besteedt ook aandacht aan nieuwe *bio-based* materialen, zoals het gemeentehuis van de Twee Snoeken in Twello met een gevel van kalkkennep en scholen in Parijs waar natuurlijke materialen worden toegepast. En we duiken de bodem in, bijvoorbeeld met *Living Soil*, een project van het bureau Inside Outside van Petra Blaisse, waarin ontwerpers en wetenschappers samenwerken. Op het grote doek in de tentoonstellingshal in het Nieuwe Instituut hebben ze in indrukwekkend detail het levende systeem onder onze voeten in kaart gebracht, met glansrollen voor de mol en de schimmeldraden waarmee bomen met elkaar communiceren.

We moeten ons afvragen: wat kan architectuur doen voor de klimaatcrisis?

Op een symposium in het openingsweekend poneerde de Brit Jeremy Till, oud-hoogleraar architectuur en nu lid van het collectief Mould (over schimmel gesproken!), de stelling: Architectuur is klimaat. Ooit was het idee dat de mens boven de natuur staat, het fundament van moderne architectuur. Nu moeten we ons afvragen, zegt hij: wat kan architectuur doen voor de klimaatcrisis? We knabbeln nog steeds te veel aan de randen, was de stelling, met zonnepanelen en gevels vol bomen - maar dat zijn pleisters die niet de oorzaken van de problemen adresseren. „Als architecten staan wij niet langer buiten de klimaatcrisis”, aldus Till. „Architectuur is nu onderdeel van de systeemverandering.”

Over hoe je als architect dat destructieve systeem verandert, maakt het Belgische bureau RE-ST een statement dat even grappig als diepzinnig is. Ze plaatsen een baksteen op een sokkel. Niet zomaar een baksteen, maar De Eerste Steen voor het Niet-Bouwen. Het meest duurzame gebouw is het gebouw dat niet gebouwd is - we hebben er immers al zo veel waar we iets mee kunnen en moeten.

Nog maar kort geleden zou dat hebben geklonken als de dood van de architectuur, nu is het een lonkend perspectief.

[+] Lees ook het Cultuurdagboek van de directeur van de Biënnale: pagina C13

Nature of Hope: Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam in het Nieuwe Instituut, t/m 13 okt. Info: www.iabr.nl